

gümüşlük akademisi bahçeyazı okuma grubu
serbest okuma 20. buluşması
gürsel aytaç “unutkan ayna”
sunum ve toplu değerlendirmesi
1 şubat 2025, cumartesi

Tülay Şahin Şencan

Bu kitabı neden seçtim?

Yazarın, yeni tarihselci bakış ile yazdığı, zaman-mekan ve bellek üzerinden anlatılan insan hikayelerinin en tipik örneğinin Unutkan Ayna romanı olması, bu kitabı seçmemde etkili oldu. Dilerim, şimdiki zamanın şuuru ile geçmişı yeniden yorumlayabilme gücünü ve cesaretini bir edebi metin üzerinden birlikte bulduğumuz, keyifli bir kitap ile sohbet buluşmamız olur.

Yazar hakkında bilgi

Biyografisi:

Gürsel KORAT (Sağlamöz) 1960'ta Kayseri'de doğdu. Yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi'nde tamamladı. Yarın Dergisi'nde yazılar yazdı.1987'de film, senaryo ve dizilerle başlayan çalışma yaşamını 1993-1999 yılları arasında dersanelerde felsefe öğretmeni olarak sürdürdü.2004 yılına kadar çeşitli gazete ve dergilerde serbest gazetecilik yaptı. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde dersler vererek başlayan akademi yaşamı 2005'te Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde devam etti. Kapadokya Üniversitesi ve Kadir Has Üniversitesi'nde de dersler verdi. Halen Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nde görev yapmaktadır. Yazarın yayınlanmış pek çok yazı, deneme ve makaleleri ile akademik çalışmaları bulunmaktadır. Ayrıca takma adla yazdığı kitaplar ve makaleler de vardır.

Yapıtları:

Romanları :

- Zaman Yeli (Kapadokya Dörtlüsü-1-1995)
- Ay Şarkısı (1998)
- Güvercine Ağıt (Kapadokya Dörtlüsü-2-1999)
- Kalenderiye (Kapadokya Dörtlüsü-3-2008)
- Rüya Körü (2010)

-Yine Doğdu Tan Yıldızı (2014)

-Unutkan Ayna (2016)

-Uyku Ülkesi (2022)

-Dönüyor Zaman (Kapadokya Dörtlüsü-4-2024)

Gürsel Korat Kalenderiye ile Notre Dame de Sion Edebiyat Ödülünü (2009),Yine Doğdu Tan Yıldızı ile Ankara Üniversitesi Roman Ödülünü (2015),Unutkan Ayna ile de Orhan Kemal Roman Ödülünü aldı.(2017)

Öykü Kitapları :

-Çizgili Sarı Defter (1996)

-Gölgenin Canı (2004)

Deneme:

-Kristal Bahçe (2003)

-Deniz Göründü (2022)

İnceleme :

-Sokakların Ölümü (1997)

-Taş Kapıdan Taş Kapıya : Kapadokya (2003)

-Kurmacanın Yapısı (2022)

-Dil Edebiyat ve İletişim (2008)

Çocuk Kitapları :

-Pofkuyruk (2012),Bir Ayı Ne İster? (2016),Kunday-Gölgeler Çağı (2017),Yün Sultan ve Yedi İbiş (2019),Ayaşan Kem Gözler Çağı ('021),Gözlüklü Karga (2021),Uçan Sazlık (2024),Pamuk Kedi Say Bakalım (2024).

Tiyatro Oyunları ve Senaryolar :

-Yol Ayrırımları (Oyun-2006)

-1984 (Oyun-George Orwell uyarlaması)

-Yedi Kocalı Hürmüz (Senaryo-2009,Yönetmen Ezel Akay)

Romanın Özeti:

" Nevşehir'in tek çerçisi Boğos'u sabaha karşı vurdular." cümlesi ile başlayan romanda, Miralay Ziya Bey, Boğos'un sakladığına inandığı tabutu bulmak için gözünü karartmıştır. Tabut, tabutun içindekiler ve bu tabutu bekleyen bir kadın, romanın sacayağını oluşturur. Felaket anbean yaklaşmaktadır. O güne dek komşu olan Ermeniler, Türkler, Rumlar arasında sezilen tedirginlik, yerini korkuya bırakmıştır. Doğdukları topraklardan sürülmek istenenler arasında oğlunu Çanakkale'de askere gönderen Demirci Kirkor da vardır. Miralay ise ailesini Balkanlarda kaybedip gelmiştir Anadolu'ya. Bu on günlük zaman diliminde bir şehir talan edilir, suçlar örtbas edilir, Miralay'ın iç cebindeki "gereğini yapın telgrafi" ile her şeye bir kılıf bulunur, yardım etmeye çalışan müslümanlar dayaktan geçirilir. Her şeye rağmen yaşama umudunu yitirmeyen Kirkor ve Memet'in dostluğu, Onların sevdiklerini kurtarma çabaları, kadınların dayanışması ve olanlara itirazın sesi Binbaşı Fuat Hilmi ile tüm saflığıyla Ermenilerin gitmeyeceğine inanan Çoban Muharrem, iyiliğe olan inancımızı diri tutarken, Yağcı Hacı Nuri, Öğretmen Bilal ve daha bir çokları gibi, hangi evlere, tarlalara çökeceklerinin, hangi Ermeni kadınlarını alacaklarının hesabını yapanların varlığı da kötülüğün karakterleri olarak öylece karşımızdadırlar. Unutkan Ayna ,insanı tüm iyiliği ve kötülüğü ile gösterir bize.

Gürsel Korat/ Unutkan Ayna Romanındaki Yapı ve izlek :

Genel İzlek :

Travma : İnsanların başlarına gelen belirli bir olay nedeniyle sürekli olarak hayatlarına, vücut bütünlüklerine, inançlarına ve sevdiklerine yönelik tehdit hissetmeleri durumu travma olarak adlandırılır. Öteki olarak tanımlanan tarafından yaratılan kollektif travma, aynı grup kimliğine sahip herkes tarafından hissedilir. Hatta aşağılanan, mağdur edilen, zulme uğrayan atalar olsa da grup üzerinde yarattığı etkiler sona ermedikçe nesilden nesile aktarılarak devam eder. Bu aktarım doğrudan aktarma veya anlatılma şeklinde değil de genel bilgi sahibi olunması dahi olsa travma aktarılmış demektir. Travmatik olayın etkisi zaman içerisinde azalıyor gibi görünse de ortaya çıkardığı korku ve mağduriyet duygusu gizli bir şekilde devam eder. Ötekiler tarafından yaratılan her yeni tehdit, grubun travmasını yeniden canlandırır. Travmanın etkisinden kurtulabilmenin üç aşaması vardır:

-1.aşama : Mağdurların artık güvenli bir ortamda olduklarına inanmaları, tekrar bir travma yaşanacağına dair korkuları yenmeleri,

-2.aşama: Hatırlama ve yas tutma,

-3.aşama :Ötekini bağışlama,

Unutkan Ayna, hatırlamanın,kollektif travmanın edebiyatta tezahürü ve tarihsel bir

zemin üzerinde estetiğin imkanları içinde insani hakikatle yüzleşmenin romanıdır. Kim haklıydı kim haksızdı sorusunu bir kenara koyarak, tarih içinden bir ana, yaşanmış bir olaya insan hikayeleri ile bakabilmenin ,onu başka bir gerçekliğin içinden anlaşılır kılabilmenin peşindedir. Bunu yaparken inanç, aşk, komşuluk, dostluk, sadakat ve sırdaşlık gibi insani duygular ve ilişkiler, öteki ile kritik bir zamanın içinde sınanır. Roman tek tek insanların kişisel tarihleri ,yaşamları içinde kalarak onların hikayeleri ile bir felaketi anlamaya ve anlatmaya ,aynının içinde duran hakikati anlamlandırmaya çalışır.

Zaman :

Zaman kavramını tanımlamaktan özellikle kaçınan Gürsel Korat, zamanı insan ve insana ait olan şeylerin etrafında irdelemeyi tercih eden bir yazardır. O'na göre zaman ,öznenin algısından doğan tasarımdır, somut değildir. Doğmamış olanın ve ölenin zamanı yoktur mesela. Şimdiden başka bir şey tanımayan Zenon veya Parmenides gibi düşünmez. "İlerlemeden geride kalanı bilemeyiz" diyen Kierkegaard haksız değildir. Unutkan Ayna Korat'ın , hiçbir şey değişmez diyen Parmenides ile her şey değişir, aynı suda iki kez yıkanılmaz, güneş her gün yenidir diyen diyalektik düşüncenin temsilcisi Herakleitos'un zamanını çarpıştıra çarpıştıra yazdığı bir romandır. Geçmiş şimdiki zamanda yaşayarak ona yön verdiği halde, şimdiki zaman kendi şuuru içinde geçmişi yorumlama gücüne sahiptir. Geçmiş bulunduğumuz noktadan değişmez gibi geliyor,ya değişirse diyen bir romandır Unutkan Ayna.

Unutkan Ayna'da epigraflarda dijital saat verisi vardır, 00:46 gibi. Ama o zamanlar dijital saatin kullanılmadığı zamanlardır. Yazar neden böyle bir şey yapıyor diye düşünebiliriz. Nabokov der ki "Tolstoy'un zamanı bildiğimiz dede yadigarı duvar saati ile aynı gider." Gürsel Korat, Unutkan Ayna'da 10 günü 330 sayfada anlatır." Yazmaya başladığımda acaba zaman nasıl akıyor? sorusunu kendime sordum, benim zamanım hızlı, mekanım yavaş" diyerek Umberto Eco gibi "anlatı hızlıdır" diyen yazarlardandır Korat. Bir birim zaman içerisinde bir birim mekan acaba olur mu? sorusuna Unutkan Ayna'da bulunduğu cevap ,zamanın denk düştüğü yer olarak saniyenin anlatımıdır.

Korat zaman üzerine paragraflar yazısında (YKY 235.sayı), sürenin gerçeklik içinde her an var olduğunu fakat zamanın, geçtiği anda varlığından şüphe ettiren bir eksilme olduğunu, sürekli yok olduğunu belirterek ,zaman geçince yitip gider, oysa süre 24 saattir, somuttur ve yitip gitmez der. "İnsanlara zamanın ölçülebilir görünmesinin nedeni zihindeki "önce" ve "sonra" dır. Bergson'un deyişiyle süreler buna olanak verir. Süre zaman değildir, metronomun vuruşu asla zamanı açıklamaz. Süre aritmetiktir, zaman ise soyut matematik. Aynı süreyi ruhsal yapımıza göre kısa yada uzun sanabiliriz. Oysa zaman somut olarak ölçülemediği için ölçülmeden hissedilen, varlığı bilinen bir yokluktur." Korat'ın bu ifadeleri üzerine düşünürsek Unutkan Ayna'daki süre (dijital süreler) ve zaman seçimlerinin tesadüfi olmadığını farkedebiliriz.

Yazar ,aynı zamanda epigraflarında şiir iddiasında olmadan şiir yazarak, okuruna bir

oyun alanı da açar.

Mekân :

Romanda çevresel mekan ve algısal mekan vardır. Kahraman-mekan ilişkisinin ontik boyutunu kapalı-dar, labirentleşen mekanlarda yansıtır. Mekan tasvirleri; fiziksel detayların ötesine geçip anlatıya sembolik bir derinlik sağlayarak geniş açıdan insanlık durumlarının, sosyo-politik iklimlerin, özgürlüğün, kapana kısılmanın, değişimin metaforu haline gelir.

Korat edebiyatının çağdaş romanımızdaki ayırıcı yönlerinden biri de özel bir coğrafya olan Kapadokya bölgesine ,özgün bir bakışla odaklanmasıdır .Gerçek bir mekanın yazarın bakışından yeniden kurulması yoluyla edebiyatlaştırılması dikkat çekicidir. Romanda neden Kapadokya bölgesini seçtiğini şöyle anlatır: "Böyle hassas bir konuyu yazarken Ermenilerin nüfus olarak daha az olduğu bir bölgeyi tercih ettim. Bu meseleyi daha kanlı bir yerden Kayseri ,Yozgat gibi Ermenilerin sayıca daha fazla oldukları yerlerden yazmak istemedim. Ağırlıklı Rumların yaşadığı bir bölgeyi seçtim.Ermeniler orada tek kiliselik bir cemaat ve meseleyi sadece Ermeni-Türk meselesiymiş gibi yazmak,öyle bakmak yerine o coğrafyada Osmanlıda kimler vardı sorusunu gösterebilmek istedim. Çatışmayı öne çıkaran bir roman değil, insan unsurunu yakalayabildiğim bir roman olsun istedim. Bunun için en iyi yer kanımca Nevşehir'di. Burada Müslümanlar ,Ermeniler ,Rumlar ve başka azınlıklar da yaşıyordu." Bu özellikleri ile Kapadokya Korat için estetik bir varlık, itici bir güç olmuştur.

Unutkan Ayna'da mekan varsa zaman da vardır. Edebiyat zamanla aynı türdendir. O yüzden bir mekanın anlamının anahtarı zamana ve onun hakkında yazılanlara bakmaktan geçer.

Mekan aynı zamanda belleğin temel taşlarından. Belleği somutlaştıran ve hatırlama noktaları oluşturan mekandır. Mekanın hatırlatıcı özelliği ile unutilan hatırlanır. Mekan adlarının ardında çoğunlukla bir hikaye vardır. Bu hikayeler geçmişin bir parçasıdır ve hatırlatıcıdır. İnsan bir mekanın içinde varlığını devam ettirebilir. Romanda seçilmiş bir zaman-mekanda, geçmişte olup bitmiş ama yüzleşmesi ,hesaplaşması tamamlanmadan unutulmuşun karanlığına hapsedilmiş anıların, anların geri çağırılması söz konusudur. Önce hatırlamak gerekirse de anlamak hatırlamaktan daha önemlidir.

Bellek :

Bellek (Hafız) seçici ve kurgusaldır.Anıların basitçe anımsanması değil,onlara belli anlamların da yüklenmesidir. Bireyler ve toplumlar kişisel veya kolektif belleklerini geçmişten taşıdıkları izler üzerinden inşa ederler. Kolektif bellek unutma ve hatırlama üzerinden kurulur. Başarısızlıkların, utanç duyulan olayların, yaşanan zulmün unutulması, zaferlerin hatırlanması gibi. Unutma, bazı durumlarda "resmi hatırlama yasağı" olarak tezahür eder. Görünmeyen kurallar, toplumsal baskı ve korku da

kamusal suskunluk yaratır.

Tarih,siyasal iktidarlar tarafından daima değiştirilir ve ideolojik hegemonya için araç haline getirilir.George Orwell'in 1984 adlı romanını hatırlayalım.Kamusal alanda siyasal söylemin bireysel ve imgesel belleği nasıl yok ettiğine dair bir saptamadır 1984.Sanatçının görevi ise böyle bir dünyanın sözcüsü olmak değil,bunun dışına çıkarak düşünmektir.Toplumsal belleğin en önemli parçalarından biri tarihtir ve bu bellek türü dıştan gelen etkiye fazlasıyla açıktır. Sanat ise belleğin şekillendiği ve aktarılabildeği somutlaştırma yöntemi,bir sanat dalı olarak edebiyat ta belleğe bu anlamda can veren,unutulanların yeniden inşa yoludur.Sonuç olarak edebiyat belleğin aynasıdır.Unutkan Ayna,unutma özelinde belleğe ışık tutar,belleği yansıtır.Ve unutmanın incelenmesi için zengin bir malzemeye sahiptir.Unutkan Ayna'nın tarihsel roman olarak başarısı insana ait belleği öne çıkarmasındadır.Şüphesiz ki tarihe başka türlü baktırmak konusunda iyi romanlar da kötü romanlar da etkili olabilir.Hatta devletin kanon desteğini alan romanlar,evrensel bakışla yazılmış romanları alan dışına sürebilir ve okurları hegemonya retoriciğinden düşündürebilir.Bu tarz romanlarda toplumun bireyden ne beklediği öne çıkar,dinin emirleri,milletin çıkarları ve ideolojik yaşamın ön görüleri metni belirler.Ancak Unutkan Ayna'da, bellek aktif bir varlıktır,ana işlevi unutmaktır.Unutma olumsuz bir durum gibi görünse de yeni bilgilere yer açar.Hatırlama ve unutma birbiri ardınca gelen eylemlerdir.Bir anın hatırlanması için önce unutulması gerekir.Unutma belleğin dinamizmini artırır,yeni bağların kurulmasını sağlar ve yeniden inşa fırsat oluşturur.

Unutkan Ayna, tarihin mutlakçı sesindense belleğin, hatırlayışların, anıların dilsel evreninden yarattığı karakterlerle seslenir. Korat, tarihin içinde gezinse de edebiyatı tarih yazımından ayıran yanların altını ısrarla çizen bir yazardır. Unutkan Aynada da bir yazar tarihçi gibi davranmamalı fikrine sıkı sıkıya bağlı hareket eder.12-22 Haziran 1915 arasındaki 10 günün anlatıldığı romanda, yazarın edebi hakikatin içinden tarihe tanıklık amacı, gerçek tarihi olay ve kişilerden yararlanmasıyla metni bir yanıla güçlü bir bellek anlatısına dönüştürür. Korat bu tespitimizi şu sözleriyle doğruluyor: " Anneannem anneme anlatmış, annem de bana. Görmediklerimi, bildiğim yerlerde yazdım. Annemin anlattığı şeyleri görsem bu kadar derinden yazamazdım. Yozgatlı akrabalarımın, eşten, dosttan dinlediklerimi düşündüm. Çandır' ın kuzeyindeki İğdeli 'de, gördüğüm okul binasının önünde bunları anımsadım ,sonra satırla adam kesilen pınarın başında ,söğütlerin dibinde oturdum, öyle yazdım. Develi'de dağları aşarak, Felahiye'de ırmak sularına bakıp coşarak, Erkilet'te, Erciyes'e bakıp şaşarak yazdım. Nefes nefese koştum anlattıklarımın peşinden." diyor.

Bu anlamda bellek bireye dair her türlü bilgiyi muhafaza eden bir sandığa benzer, Unutkan Ayna'daki tabut gibi. Belleğin canlılığını koruması için önce unutmaya sonra hatırlamaya ihtiyacı vardır. Toplumsal unutma toplumun kendi çıkarına ve vicdanına uymayan geçmişteki olayları unutmayı tercih etmesi veya toplumun unutmak için hemfikir olduğu bir konuda gizli bir ittifak yapmasıyla gerçekleşir. Unutulan her şeyin hatırlanması için ise aynaya bakmak gerekir. Okumak bir anlamda hatırlamak olur

romanda. Geçmiş, tarihten çok belleğin dinamikleriyle hareket eder. Ayna hatırlama cesareti olanlara içindekini gösterecektir, bakış unutkanlığın üstündeki tozları aralamak içindir.

Romanın anlattığı, kurgu, biçim ve içeriği :

Unutkan Ayna, 1915 Nevşehir'inde tehcir emrinin heyulası altında şimdiki zamana tutunmaya çalışan, hayatlarını devam ettirme zorluğu içinde bir mucize bekleyen Ermeni halkını konu edinir. Çelişkileri, tedirginlik ve tekinsizliği ile savaş, ölüm, zorunlu göçü tarihsel gerçekliğinin art alanında işlerken, roman tek tek karakterlerin kişisel tarihi ve yaşamları içinde kalarak, onların hikayeleri ile bir felaketi anlamaya ,aynanın içinde duran hakikati anlamlandırmaya çalışmaktadır.

Yerinden edilme zoru,etnik düşmanlık, savaş vurgunları ile otoritenin biz ve öteki üzerinden oluşturduğu derin kırık Rumeli'den sürülen muhacirlerin gelişyle katmerlenir.Rumca konuşan müslüman halk ile Türkçe konuşan Hıristiyan halk yani bu kaotik sürecin mağdurları ,birbirlerini yaralarından anlayabilecekleri ortak bir insanlık dilinden yoksundurlar. Herkes yalnızca kendi sesini duyar, kendi yarasına bakar. Sonucu aşılmaz yabancılıktır ve roman tam da bunu anlatır.

Ancak yazar bunu yaparken altını çize çize şunu söylemektedir: " Geçmişteki olaylara dayanan bir edebi dünya kurmanın geçmişte yaşanan bilgileri ortaya çıkarmak ve bunun önemini belirtmekle bir ilgisi yoktur, böyle bir şey toplumbilimin ve tarihin alanına girer.Bu romanda insanın vicdanına değen bir şey var,herkes nasıl anlarsa anlar bilemem ama o vicdanı ruhunda hissetsin bu bana yeter." der.

Unutkan Ayna ,okuruna " görmediğin bir şey olabilir, bir de şuradan bak " demenin ,bir olasılığın varlığını hissettirmenin peşindedir. Farklı bakış açılarından, olayın anlatıldığı pek çok yer vardır. Hiç kimseye sempati veya antipati duymadan,kim haklıydı kim haksızdı tartışmasının ve bu meseleyi çözüme alanının roman olmadığı ve romanın da tek başına politik bir odak olmadığı bilgisiyle insan unsurunu öne çıkaran bir edebi metin olma iddiasındadır. Bu sebeple de çok siyasi tartışmalara neden olabilecek bir romana, içerikle birlikte ortaya koyduğu biçimsel yönü nedeniyle 46.Orhan Kemal ödülü verilmiştir.

Yazar Unutkan Ayna ile ,tarihi zeminde bir kurgu inşa edip,tamamen fantastik bir dünya kurmadan, hesap verilebilir bir roman yazdığı iddiasındadır. Korat,tarihsel belgelerin ve tarih yazıcılarının objektifi dışında kalmış bireyleri estetize ederek romanında onları birer karaktere dönüştürerek Türk romanındaki farklı yerini hazırlar. Romanın uzun ,akademik bir çalışmanın ürünü olduğu metin kurgusundan anlaşıldığı gibi olayın tarihsel bir zemine yerleştirilmesi, kurguyu ve anlatı gücünü pekiştirmek amacıyla yapılmış bir harekettir. Tarih tezi ileri sürmeden, gerçeğin ne olduğunu tartışmaya meyilli zihnimizi susturarak, insanı ıskalamadan insanı keşfetmeye çalışan ve gerçeği o boşlukları doldurarak okuruna hissettirmeyi tercih eden bir romandır Unutkan Ayna.

Roman, bilgi ile ikna etmeden fakat bilgi ile yeni bir şey yaratabilme imkanını kullanır. Bilgi,örtük ve kitaba içseldir ,olaylar baştan sona kurmacadır ve bilgi dilsel yapı içinde anlatılarak bugün farkına vardığımız izlenimlerin üzerindeki tozu söz ile arkeoloji çalışması yapar gibi silkeler. Bize verili hikayeleri ve varsayımları sorgulayarak yeni bir hikaye anlatır Unutkan Ayna.

Gürsel Korat, geçmişe dönüldüğünde dili tarihi zemin üzerinde nasıl kuracağı meselesi ile ilgili ciddi kafa yormuş bir yazardır. Merkezi Türkçenin sınırları çizdiği bir yerde, bunun dışında bir dille yazma imkanı üzerine düşünmüş, bu dille edebiyat hatta felsefe yapılabileceğini metinlerinde göstermiştir. Kalenderiye romanında zaman ile ilgili söylemek istediğini " Ben babamınan aynı yerden olabilirim amma aynı zamanda değilim" diyerek roman karakterine söyletmiştir. Yoksa der, çocukluğumda gördüğüm o bilge ihtiyarları nasıl anlatabilirdim. Hem yerel dili kullanır, hem de felsefi düzlemde yürür. Bu yöntemi tercih ederken aldığı felsefe eğitimi, dil ve edebiyat üzerine yaptığı kuramsal çalışmalar Korat için avantaj olmuştur. Korat,"yazı hakkında yazmak zihnin hem edebiyattan hem de edebiyat dışından işlediğinin işaretidir, kuramla uğraşmak kişiye özgü bir çeşitliliğin göstergesidir, bunun yeterince ilgi çekici olup olmadığı okura kalmıştır" diyerek çok yönlü bir yazar olduğunun ip uçlarını verir.

Gürsel Korat,romanlarını yazarken coğrafya ile kurduğu ilişkiyi önemseyen, bunu edebiyatta sürdürmeyi düşündüğü bir çizgi olduğunu belirten bir yazardır. Romanlarında Kapadokya'yı estetik bir varlığa dönüştürür.

Korat, romanlarını yalnızca bir olay dizisi olarak görmediğini, anlatıcı üzerinde çok düşündüğünü söyleyen bir yazar. Gördürerek yazma tekniğini 2008'de Kalenderiye'de , 2010 Rüya Körü'nde,2014 'te Yine Doğdu Tan Yıldızı ve 2016'da Unutkan Ayna'da uyguladığını söyleyerek, eğer romanı okurken kişileri, renkleri görüyor,kokuları alıyorsanız bu tekniğin başarısıdır,der.

Unutkan Ayna kurgulanışı,kişi kadrosu ve dili itibariyle diyolojik ve karnavalesk yapıya sahip bir romandır. Her karakter kendi ideolojik söylemine sahip, bu yönüyle çok sesli ve aynı zamanda her karakter etkin bir katılımcıdır.

Roman Karakterleri:

Romanda yer alan karakter sayısının oldukça fazla olması nedeniyle önemli görülen birkaç karakter anlatım için seçilmiştir.

Miralay Ziya Bey: Romanda ,ulus devlet kurulurken devletin izlediği Türk-İslam politikası ve resmi ideoloji Miralay Ziya Bey üzerinden aktarılmıştır."Teşkilat" olarak anılan devletin o korku uyandırıcı gizli örgütünü yöneten kişilerindendir. Boğazlayan'dan Nevşehir'e gelmiştir, çete reisi Haçik'in terkettiği evine yerleşmiştir. Roman O'nun amacı doğrultusunda attığı adımlarla ilerler. İhbarlar,ev baskınları,arama emirleri ile kurduğu iktidarında kasaba ileri gelenleri hizmetindedir. Miralay savaşın yoksulluk ve çaresizliğini gördükçe kendi geçmişi,muhacirliğini anımsar ama bu anımsamalar tehcir

konusunda kendi bakışı ve bilincine dair bir değişim getirmez. Mağdurla ilişkisinde şevkat, itidal ve adalet neredeyse hiç görülmez. Keyfi bir otoriterliği sonuna dek acımasızca sergiler. Sonucunda toplumda biz ve ötekiler halinde derin bir yarıklık oluşur. Bir Hıristiyanın Türkçe konuşmasını görmek bile istemez. O'na göre Türkçe konuşan herkes müslüman olmalıdır, yoksa insanların içine fitne düşer.

Kolağası Hürşit : Bu ülke Balkanlardan atılmış Balkanlı insanlar tarafından kurulmuştur. Onlar içlerindeki dünyayı sürükleyerek buraya gelmişlerdir. Geldikleri yerde kendilerinden çok önce yaşanmış hayatlar vardır. Balkanlardan Hıristiyanlardan kaçarak gelmişlerdir ancak geldikleri yerdekilerde Hıristiyandır. Hürşit bu topraklara gelirken içindeki zamanla ,kız kardeşi Emine'yi elleriyle mezara koyarak gelmiş bir Rumeli çocuğudur. O acıların benzerini yaşamıştır. Ferhunde'yi gördüğünde evi, baba ocağı, ablası aklına gelir. Ferhunde'nin kızı Aliye de Emine'nin yaşındadır.

Krikor: Çanakkale Cephesi'nde asker olan oğlu Agop döve döve öldürülen, vatani bildiği toprağından gitmemek için inandığı dinine aykırı olsa da sünnet olmayı göze alan bir Anadolu Ermenisi'dir.

Mehmet: Çocuğı olmadığı için doğum yapan ineğıne bakıp hüngür hüngür ağlayacak kadar duygulu, merhametli, iyidir Memed. Dostu, arkadaşı Demirci Krikor'u ve ailesini korumak, saklamak için onlarla kader birliğı yapar ve yakalanması halinde başına gelebilecekleri eşiyile birlikte göze alarak Krikor ve ailesinin yanında yer alır. Çünkü O ve eşi bu toprakların iyisidir. (syf.38 Dostu Krikor'a şöyle der: "Araksi'yi alamadım yandım, evladım olmadı yandım, amma sensiz kalırsam..." sözünün arkasını getiremedi, ellerini yumruk yapıp gözlerini sildi.)

Zabel : Kocasını asılan Zabel, çocuklarıyla varolma savaşı veren güzel, alımlı ve eğitimli bir kadındır. Anadolu'da Ermenilere yapılanları Avrupa'ya duyurabilme amacıyla bir çıkış yolu arayan inançlı, umutlu bir kadındır. Kendisine hayranlık duyan, ilgisini fazlaca belli eden Bediros'un karısı Diruhi'nin rahatsızlığını hissedince O'na : "Hangi kadın yanında kocası varken bir erkeğıe aynı şeyi yapar? Yeni bir dünya kurmalıyız, çocuklarımız bize öğretilen kadınlığı ve erkekliğı bilmeden büyümeli" diyerek feminizmi adını koymadan hissettiren cümleleri söyleyen ağız Zabel Minasyan. (syf.42 "Erkeklerin kadınların durumuna bakıp övünen hallerinden sıkılmıştı, binbaşı bunu bilemezdi; Zabel'e göre özgürlük, kadının yalnızca kendi özgürlüğü olduğu zaman değerliydi erkeklere mutluluk verdiği zaman değil.)

Binbaşı Fuad Hilmi Bey : Nevşehir Jandarma Komutanı ve Kaymakam Vekili Fuad Hilmi Bey bir Rumeli çocuğudur ve eski bir ittihatçıdır. İstanbul'da Taşnak bir ermeni olan Agop Siruni'nin evinde saklanır, "İttihat fedaisi olarak girdiğı o evden insanlık aleminin bir ferdi olarak çıkar. Ferhunde Hanım ile evlidir, evinde konuk ettiği Zabel Minasyan'a da hayranlık duymaktadır. Fuad Hilmi Bey, Zabel ve çocuklarının yolculuğı için izin belgelerini düzenler.

Çoban Muharrem : Yanlış yapacağından hep korkan, köyün akli evvel çobanıdır

Muharrem. Çocukluğundan beri babası yüzünden hiçbir soruya yanıt vermez,yanlış söylenen sözü de doğrultmadan duramaz.Yaşamı boyunca seilmeyen bir çocuktur,herşeyi bağıra çağıra yaptıran ,en ufak yanlışında döven bir babası vardır.

Şadiye : Şadiye'nin kocası ve kızı ölmüştür. Okuma yazma bilse de Zabel gibi eğitimli bir kadın değildir. Az çok yol yordam bilir. Güzel, alımlıdır. O'na tutulmak korkutur. Erkeklerle adıyla hitap etmenin kötü kadın olmakla eş tutulduğu yıllarda müslüman kadın portresinin dışında bir kadın olsa da,erkek figürlere ihtiyaç duyar.

Yuvannis : Yuvannis Anadolu Rum'udur,Hacı Stefan'ın ağabeyidir ve Şadiye ile sevgilidir.Hacı Stefan'a göre otuz beş yaşına gelmiş, çoluğu çocuğu olmayan iş bilmez, hovarda ,siyasete meraklı hödüğün tekidir. Yuvannis Osmanlı Anayasasının ilk sözünü eden ve idam ile cezalandırılan Velestin'li Rigas çizgisinde çok uluslu bir dünyayı hayal eden, sosyalist, devrimci bir Rumdur. Dar kafalı,maldan mülkten başka bir şey bilmeyen ve yüzünde zengin taşkınlığı ifadesi gördüğü kardeşi Hacı Stefan'a şöyle der :“Hep yalvar yakar olarak mı yaşayacağız?Okulumuzu izin verirseniz açalım,kilisemizi de irade buyurursanız onaralım.Breh breh! Hani eşit vatandaşlar olacaktık?Ne kanlar döküldü bunun için.Al sana eşit vatandaş:İçinizden biriniz yasadışı işler yapsa bile eşit olarak aranır,eşit olarak sopa yersiniz!”

Haçik: Karısı Melanuş kaymakam tarafından dağa kaldırılır ve tecavüze uğrar.Bu olaydan sonra Melanuş intihar eder,Haçik kaymakamı vurur,dağa çıkar ve çeteci olur.Evi tehcir için karargahtır.Mağdurdan zalime dönüşen bir karakterdir O.Kirkor'un çocukluğunu bildiği uysal,akıllı Haçik değil,ölmeyi ve öldürmeyi düşünen bir dağ adamıdır artık.

Bilal : Kasap Hayri,Şadiye ve Bilal kardeşirler.Yağcı Hacı Nuri'nin Araksi'de gözü vardır ve bu sebeple Dikran'ın babası Murat'ı öldürdüğünde O da yanındadır.Bilal köyün öğretmenidir ama hegemonik erkeklik sisteminde ve hegemon erkek yapısı altında ezilen bir erkek karakterdir. Bilal ezilmişliği ile kadınları ezer.

Yazar hakkında :

Gürsel Korat,roman,öykü,tiyatro,senaryo ve çocuk edebiyatı türündeki sanatsal yapıtlarıyla sahip olduğu yazar kimliğinin yanına edebiyat ve sanat kuramları üzerine düşüncelerinden oluşan yapıtlarıyla eleştirmen kimliğini de katan yazarlar arasında yer alır.

Dilin üstüne birikmiş tozları üfleyen, bilinen tarihten ötesini kavrayan, sıradan günlük insanın peşinde dolaşan bir anlatıcılık yaptığını söyler. Değişik bir dil düzeniyle konuşulabileceğini ilk kez Zaman Yeli adlı romanında sezgisel olarak fark ettiğinden bahseder. Böylece yerel dille bir ağız söyleyişini değil, yazı diline bir imkan olarak girebileni seçer. Yani o'nun ve e'nin üzerine bir inceltme işareti koyup, genizden söylenen n'yi edebi bir ürünün parçası kılar.

Korat'ın dil hakimiyeti ve derinliği metinlerinde göze çarpar. Anlatımındaki akıcılık ve yalınliğın yanı sıra dilin zaman ve mekanla bütünsellik içerisinde olması, yöresel ifadelere yer verilmesi dil ile arasındaki ince ilişkiyi gösterir. Romanlarında okuyucularını yalnızca zaman ve mekan olarak değil dilsel olarak ta yazıldığı döneme götürür.

Korat ,eserlerinde yer alan varoluşsal temalar ve kendine özgü anlatımıyla felsefi sorgulamaların kapısını aralar .Romanlarında coğrafi ve tarihsel açıdan olduğu kadar entelektüel açıdan da zengin manzaralarla karşılaşıyoruz.

Zaman üzerine ilk düşüncelerini ve kendisindeki yıkıcı etkisini şöyle anlatır:"1980 Ocak ayında Muş'un Bulanık ilçesinde gencecik bir öğretmenken göz altına alındım ve bir hücreye kapatıldım. Eksi yirmilerdeki soğukta beni götürecekt ekibi beklerken zaman geçmek bilmiyordu, çok soğuktu. Duvara kibrit çöpünü tebeşir gibi kullanarak -başladı sözünü yazdım. Oraya benden sonra kapatılan biri, yazdıklarımı okursa ne demek istediğimi tahmin edebilirdi elbette. Duvara tarih yazmamıştım ama bu söz, anonim okuyucuya belirsiz bir zamanın duygusunu verecek cinstendi. Hücrede şimdi ve gelecek benim için belirsizdi ve bu mahvediciydi. Muş'ta hücreye kapatılmamdan bu yana kırk dört yıl geçti, Şimdi bulunduğum zamandan bakarak ne yani hiç yaşamadı mı diyeceğiz .Oraya gitsem belki de -başladı yazısı duruyordur. Ama ben şimdiki halimi oraya götürmüş olacağım, hücredeki geçmişim görünmeyecek, geçmiş nereye gitti peki?"

Bir başka anlatımında da şöyle der Korat:" Gazetecilik yaptığım sıralardı,görkemli ve sert dağların tepesinde iki metre karla kaplı, buzlu, fırtınalı bir yerden geçmiştim. Köylülerle birlikte dağda odun kesmeyi ve bunları kızaklarla aşığı indirmeyi yazmaya gittiğimde, buradaki uygarlık araçlarının beş yüzyıl öncesiyile aynı olduğu aklıma geliyordu. Zamanda geriye gitmiş gibiydim. İstisnasız beş yüzyıl önce yaşamadığımızın tek kanıtı üstümüzdeki tişörtler ve saatlerdi." diyerek yaşadığımız dünyanın zamanını böyle anlatıyor.

Sartre " önce insan var olur, sonra özünü yaratır" der.Korat'ın karakterleri de bu söylemi doğrular niteliktedirler, değişime sahip, devingen karakterler olarak karşımıza çıkarlar.

Romanlarındaki hiçbir şiir, deyiş,nefes,tekerleme alıntı değildir, konu bağlamında yazarın kendisi tarafından yazılmıştır.

Gürsel Korat, romanlarını yeni tarihselci bir bakışla yazdığını,bildiğimiz tarihin bilmediğimiz yönlerini ve belki de görünmeyenler ve kaybedenler açısından yeniden yazımını yaptığını söyler. Okura, dokunsa orada olduğuna emin olduğu karakterleri, tarih sahnesinde hiçbirimizin bahsetmediği sıradan insanları gösterir. Kuruluş romanlarımızda tarihe bakış hep bizim gözümüzden olmuştur,biz dilini kullanmayarak odağı değiştiriyorum, der.

Korat'ın Unutkan Ayna'da ve diğer romanlarında kadına bakışı :

Gürsel Korat'ın , tarihselci bakış açısı ile yazan yazarlardan olduğundan bahsettik. Bu imkanı kullanarak yazan yazarlar için cinsiyet başa beladır. Çünkü hegemonik erkeklik sisteminin olduğu , savaşların ,silahların gölgesinde yazılan tarih erkeği anlatır. Korat, metinlerinde bununla mücadele eder. Gerçekçi davranmayı tercih edip, fantastik yazmak istemediğinden kadınları değişik duruma getirecek karakterler yaratır.

Mesela Güvercine Ağıt'ta kadın derviş yaratır. Romanın bir yerinde adam, "kadından derviş olmaz "der, kadın derviş ona : "dergahımız bu sözlerin kefaretinin ödeyecek güçte değil" diye cevap verir.

Korat bir söyleşisinde, bu bela ile örtülü örtülü mücadele edeceğim derken, Dönüyor Zaman'da silahımı çektim artık yeter dedim diye anlatır. Dönüyor Zaman'da kadınlar tecavüze uğrarlar ve hamile kalırlar .Bu kadınlar dağa çıkar, gerilla olurlar ve başka bir hayat örgütlerler.

Unutkan Ayna'da kadınlar kendi kabuklarını kırmaya çalışsalar da bir türlü başaramayan,ne kadar aktif olurlarsa olsunlar hep baskılanan,çok güçlü olsalar da istediklerini tam olarak yerine getiremeyen karakterlerdir. Bu romanda kadın sorununu o dönemin koşulları açısından düşünerek ele almıştır.1900'lerin başında sosyalizm fikri Osmanlı'yı yeni yeni etkilemektedir. Feminist düşünce ise henüz billurlaşmış değildir. Osmanlı entellektüelleri özellikle sosyalizm ve özgürlük meseleleriyle daha çok ilgilidirler. Buna da genellikle müslüman olmayan topluluklar öncülük etmektedir. Romanda Zabel karakteri Korat için bu konuyla ilgili bir çıkış yoludur. Korat,bunca kalabalık ve erkek ağırlıklı kadroyla bile kadını güzelleyen bir roman yazmayı başarmıştır. Tüm olayların bağlandığı yeri anlayacak ve anlatacak bir kişi vardır romanda, O da Zabel Minasyan'dır.

(Syf.37 Kadınlar kötülük görmedikçe,erkekler hakkında kötü laf etmezler.Vicdan kadına çok yaraşır)

Metinde yer alan önemli unsurlar, nesnelere :

Ayna: Romanda unutmama,unuturma ve hatırlamanın sembolüdür ayna. Okuru, unutkanlığın içinde hapsolmuş görüntülere bakmaya çağırır. Ayna hatırlama cesareti olanlara içindekini gösterecektir.

Tabut ve içindeki fotoğraflar: Sakladığı fotoğraf ve belgelerle tabut bellek mekanıdır.Romanda ayna,tabut ve fotoğraflar, nesne olarak bizi kolektif belleğe,geçmişe bağlayan sırlı nesnelere ortak bir işlev görürler. Romanda mekansallaştırılan tabutta yer alan nesnelere ile kayıt,arşiv üzerinden tarihte olan bitenin egemen anlatılarla silinmesine dair de bir işaret bırakılır. Fotoğraf ve belgelerle gündelik hayatın kayıt altına alınması,hayatta kalanlara sahip çıkılması ile de başka bir tarih,karşı bir anlatı çoktan kurulmaktadır.Hayatta kalanın sözü artık

konuşamaz olanların sesini kendi sesi ve hikayesi içinde taşıyacaktır. Mağaraya sığınanların geçmişe dönük anlatıları yalnızca bugünlerini geçirmek için bir güçlenme ritüeli değildir, aynı zamanda bir karşı bellek oluşmasını da sağlar.

Fotoğraf,yalnızca gerçekliği yansıtan bir nesne değildir.Gerçekliği taşıyan,temsil eden ve onu kurgulayan olmasının yanında bir hatırlatıcıdır da.Kişisel ve kollektif bellekte bu özelliği ile anlatı kurma değeri taşır.Fotoğraf gibi hatırlatıcılar şimdinin algı ve deneyimleriyle zamanın akışında türlü nedenlerle bir süre kesintiye uğramış anıların bellekte yeniden canlanmasını sağlar.John Berger,fotoğrafın bir iz olduğunu,ayak izi yada ölünün yüzünden alınan bir maske gibi gerçeğin kendisinden doğrudan doğruya çıkarılmış bir şey olduğunu söyler.Görme tanıklıktır ve fotoğraf bu anlamda geçmişten izlerle yüklüdür.Hem kendisi bellek nesnesidir hem de barındırdığı izlerle belleği harekete geçirir.Tabutun içindeki fotoğraflar bu yüzden Ermeni topluluğunca da Miralay içinde önemlidir.Biri kanıtları yok etmek diğeri korumak duygusuyla hareket eder.

Roland Barthes,fotoğraftan bakana geçen olumlu veya olumsuz olabilecek bir çarpma ,ok gibi delip geçme etkisinden söz eder.Buna punctum der.Burada söz konusu olan fotoğrafın kendisi değil,onun içinde yeralan bir unsurdur ve doğrudan duygularla ilgilidir.

Unutkan Aynayı dille çekilmiş bir fotoğraf olarak kabul edersek, bu romanın punctumu Dikran'ın çektiği ,tabutta sakladığı,mağara duvarlarına astığı fotoğraflardır.Tarihe bırakılan sessiz,suskun belgeler başka bir şimdide kendilerini konuşuracak bakışları bekleyecektir,tıpkı Muharrem'in bakışı gibi:

" Sonra iplere sıra sıra dizilmiş fotoğrafları gördü Muharrem.Yün eğiren kadın,papaz Haçadur Efendi,okul önünde çocuklar,öğretmen Diruhi ve diğerleri,okumuşların doktor Bediros,Bağdasar,Kasap Hayri,Bakkal Lazaris,evler,Nevşehir'in uzaktan görünüşü,Rum Mahallesi,Ermeni Kilisesi,Kurşunlu Camii,Bektaşî Tekkesi,Çerçi Boğos,Boğos'un kızları ve anası..." (syf.59)

Fotoğraftaki kişi geleceği bilmemekte,görmemektedir.Zamana ayna olan fotoğraf yüzeyindeki geçmişi unutmuştur.Bir vakit unutulmuş ,fotoğraf sayesinde bakışta yeniden doğar.Fotoğrafa bakan geçmişteki zamana eklenir.Gerçek başka açılardan ve bakışlardan başka başka görünecektir.Unutkan Ayna okura bunu hatırlatır.

Mağara,yeraltı şehri :Metaforik işlevi ile kollektif belleğin dip odalarını temsil eder.Görülenin altında varolan başka bir gerçeklik katmanıdır. Tıpkı belleklerimiz ,bilinçdışımız gibi. Görülmeyen, kaydedilmeyen, kaçırılana dair anlamlarla yüklüdür. Tehcirden kurtulmak için tarihten sürülenlerin saklanma yeridir.

Önemli bölümlerden örnekler,okumalar :

"Dikran benim yüzüm nasıl oldu da kağıda çıktı? Seni çektiğim şu makinanın içinde ayna

var,göz açıp kapayınca kadar seni görüyor ve içinde unutuyor.De ki aynaya bakmışız,orada resmimiz kalmış! Unutmuş ayna bizi.”(Syf.58)

Kasap Hayri'nin karısı Esmâ,omzunda koca leğen”sigara mı içiyorsun diye soruyor kocasına.Isırdığı başörtüsü yüzünden bazı sözleri yutarak.Sağ eli belinde,leğen sağ kolunun üzerine oturmuş,beline bastırın parmakları hafif eğri.Zamanın geçmiş olduğunu gösteren parmaklar,hüzün verici görünüyorlar.” (syf.61)

”Sahibül Hay Hak Nevşehir Bakkallarının zikri ebedi olsun.1873 April 21” Bu gerçekte Nevşehir Müzesi'nde olan bir taş.Metin kurmaca ama taş gerçek. (Syf.70)

Agop Taşçıyan'ın sözü:” Yarabbi bu hane senin,bu hanedekileri esirge amin” ermenice harflerle yazılmış bu taşı da Korat bir yerde görmüş ve esinlenmiş.Gerçekte varolan ışıkları bu romana düşürdüm diyor . Romanda bütün karakterler farklı dinlerden ama hepsi Türkçe konuşuyor. Konuşmalar aksağarıyla çok Orta Anadolu luca. Romanda bir yerde Ziya papaza çıkışıyor : ”seninkiler bizimkileri...” diyor,papaz birden sinirleniyor.”Neden benimkiler oluyor diyor,müftü efendi arapçayı nasıl okulda öğrendiyse ben de tıpkı onun gibi okulda öğrendim yunancayı” diyor. Yani papaz efendi anadilinin Türkçe olduğunu söylüyor. Oysa kusurlu bakış yazının dinselliği üzerindedir,,arap alfabesiyle yazarsan müslüman,yunan harfleriyle yazarsan Ortodoks, ermeni harfleriyle yazarsan gregoryansındır.

Demirci Kirkor için ” kilise avlusunda koşup dizini yırttığı çocukluk anılarından büyük kızının vaftizine, anasının kilisedeki cenaze töreninden Boğos'la dere boylarında içtikleri rakılara, karısı Mayreni'nin gelinlik giydiği günden oğlu Agop'un askere gidişine kadar...” ömrünü geçirdiği topraklar vatani iken (syf.80), Nevşehir'e yaklaşan Türk askerleri için ” ey vatan,ey ümm-i müşfik şad u handan ol bugün” diyerek marşta seslenen de vatandır.(syf.81)

Kullanılan yerel kelimeler ve deyimlerden örnekler:

-Kelep kelep	-Kaba boydan bağırarak
-Yekinmek	-Berkitmek
-Dişi kitli	-Cavcavlık
-Bozlatmak	-Kılavlamak
-Yansılama	-Gadasını almak
-Carı carı yürümek	-Yarasız yere kurt düşürmek
-Zürü kaçmak	-Takaza etmek
-Kel Alinin bağı	-Uğunmak
-Gözünü ışılatmak	-Taraka
-Sokurdanmak	

Yazarın düşünce sistemi ve yapıt ile ilgili genel bilgiler:

- Gürsel Korat,1990'larda Nevşehir'de bir ihtiyarla tanışıyor. Yaşlı amca anlatıyor. Bir gün okulda öğretmeni bu dosyayı götür Rum mektebindeki öğretmene ver der. Amca gider,mektepten içeri girer,bir aletin başında bir kadın görür,kadın dan dun alete vuruyor,kızlarda boruya tutunmuş ayak parmakları üzerinde dikiliyorlardır. Amca bunu Gürsel Korat'a anlatırken aletin piyano,kızların yaptığığın da bale olduğunu hala bilmiyordur. Daha 1910'larda böyle bir iklim,kültür vardır Nevşehir'de.Bu roman 3-4 yılda yazıldı ama kaç yılda biriktirildi o ayrı mesele der Korat.

- Gürsel Korat'ın "Aileniz 1915'i nasıl anlatırdı?" Sorusuna verdiği cevap şöyledir : "Doğrusu bu kitap çocukluğumda annemin içime düşürdüğü ateş ile yazıldı. Ona da annesi anlatırmış. İğdeli'de Civan'ı dama çıkardılar. Başına tabancayı dayadılar. Kelime-i Şahadet getir dediler. Biraz önce gözünün önünde annesini babasını vurdular.Ağlaya ağlaya annemi babamı isterim dedi. Onlar hala kelime-i şahadet getir diyorlardı. Baktılar ki diyeceği yok, kafasına sıktılar. Damdan düştü, fesi de yuvarlana yuvarlana gitti.Fesin yuvarlanması beni öyle etkiledi ki ben bu fesin önüne tavuk koydum fazladan,öyle yazdım diyor. Türkiye'de her ailede anlatılan böyle hikayeler vardır. Herkes aile içinde bunları konuşur ama dışarıya böyle bir şey olmadı deriz. Anneannemin ağlayarak anneme anlattığı bu hikayeyi baktım ki ağlamadan anlatamayacağım,yazdım. Anneme ve vicdan sahibi büyüklerime şükran duyarak yazdıklarımı İğdeli'deki, Boğazlıyan'daki tüm Ermenilere, evlatlık olarak büyütülmüş tüm yetimlere adıyorum ,Unutkan Ayna doğrusu yalnızca Ermenilerden değil bütün insanlıktan özür dilemek için yazıldı."

Korat Unutkan Ayna'yı başlangıçta bir senaryo olarak yazmaya başlar ancak sonra bu projeden vazgeçerek roman olarak yazmaya karar verir .

- Blasco Ibanez'in Mahşerin Dört Atlısı romanında "İnsan nerede rahat yaşarsa,nerede anlamadığı şeyler yüzünden öldürülme tehlikesi yoksa gerçek vatani orasıdır." yazan bir paragraf vardır. Unutkan Ayna bu romandan bir alıntıyla başlar, tehcir öncesini ve sonrasında yaşanacak felaketi sezdirenen cümlelerdir bunlar.

Korat," Blasco Ibanez'in Mahşerin Dört Atlısı ile Boğos'un atı arasında kurulan paralellik için bilinçaltı bir şey olsa gerek,Boğos'un atı heyecan verici bir figür olarak orada.Atın başına lamba asmak ta hayali bir oyundu,arabaya far takmak gibi.Atın,kitabın başı ve sonunda görünüyor olması yazarın tutumuyla ilgili bir şey.Siz bir sahneye çıkış yaparsınız,o ana tema roman biterken okurun zihnine tekrar bindirilir.Ve şimdi deyip susturması gibi bir şeydir,şafağı görmüş gibi biter. "diye anlatır romanının sonunu.

- "Ben insanı anlamak isterim,güzelleme değil.Anlamayı güzel bulurum.Biz yoktur romanlarımda,kendi kültürel kodlarımdan övgüsü yoktur.Bunu bilmediğimden,buranın yerlisi olmadığımın değil,tam tersine çok iyi bildiğimden yaparım. Hem yerli,hem evrensel."

Milet filozoflarına ve özelde Anaksi Mandros'a,İskenderiye Okulu'nun bilim düşkünü filozoflarına özel bir sevgim vardır. Pisagor'u bir psikiyatrist gibi incelemek isterim.Bütün boş inançlarımızın atası olduğu için.Aristo ve Platon'u sık sık okurum,İslam felsefesi ve onlar arasında bağ kurarım. Kader tartışmaları sırasındaki tavrı ve ölümden sonraki yaşamı reddedişiyile İbn-i Rüşd'e özel bir dikkatim vardır. Diğer İslam Rasyonalistleri Farabi ve İbn-i Sina ile Rönesans arasında kurulan bağları her defasında bir yerlerde keşfetmekten hoşlanırım.Kant olmaz denen görüşleri bir araya getirebilen sentezci akıyla (amprizm ile rasyonalizmi bağdaştırmıştır ve) beni her zaman şaşkınlığa düşürür,der.

Tartışma konuları:

-Unutkan Ayna kurgu yapısı ve karakterleri açısından başarılı bir metin diyebilir miyiz?

-Yeni tarihselci bakış ile yazılan metinlerde dikkat edilecek ilkeleri düşünersek, metni bu anlamda tatmin edici buldunuz mu?

-Tarihsel romanlarda tarihsel gerçeklik mi yoksa bellek dinamikleri mi metne yol gösterici olmalı?

- Gürsel Korat'ın romanlarında cinsiyet meselesine yaklaşımı sizce nasıldır? Zabel ve Şadiye karakteri ve kadın karakter kurgusu üzerine düşünceleriniz nelerdir?

-Gürsel Korat , romanlarında günümüzün ölçümlü dilinde kullanılmayan nazal n sesini kullanarak yeni bir anlatım tekniği denediğini söylemektedir. Bu anlatım tarzının sizde uyandırdığı gerçeklik duygusu ile ilgili düşünceleriniz nedir?

- Edebiyatımızın tarihi sürecini ilk Türkçe roman kabul edilen 1872'de tefrika halinde yayınlanan ve 1875'te kitap haline getirilerek basılan Taşşuk-u Talat ve Fitnat'ı yazan Şemsettin Sami ile mi başlatmalıyız? O'ndan çok önce "gerçi Rum isek te Türkçe söyleriz" diyen, 1871-1872 yıllarında dört cilt olarak yayınlanan ,Rum alfabesiyle Türkçe-Karamanlıca Temaşa-i Dünya ve Cefakar-u Cefakeş adlı romanın yazarı Evangelinos Misailidis gibi Rum, 1851 yılında basılan Akabi Hikayesi adlı ermeni alfabesi ile yazılmış Türkçe romanı yazan Vartan Paşa gibi Ermeni yazarları Türkçe Edebiyat tarihinde nereye koymalıyız?

Kaynaklar :

-Kurmacanın Yapısı/Gürsel Korat

-Kristal Bahçe/ Gürsel Korat

-Travma ve Anlatı/Livera

-Fotoğrafların Anlattığı/İş Bankası Yay.

-Geçmiş Zaman,Bellek Kültürü ve Özneye Dönüş Üzerine Bir Tartışma/Metis Yay.

-Yazı ve Ben,Anlatı Üzerine Yay. /Gürsel Korat/Livera

-Bir Fotoğrafı Anlamak/John Berger

-Roland Barthes/Camera Lucida

-Kitap-lık /YKY (Asuman Susam,Şehriban Özcan,Metin Akyüz yazıları)
-Kitap-lık /YKY/Gürsel Korat-Paragraflar-4
-Yazarın söyleşi ve röportajları

Katılımcıların Değerlendirmeleri

Havva Seymen

Insan; tesadufen bir coğrafyada doğar, tesadufen bir anne-babanın çocuğu olur, tesadufen bir dine mensup olur, tesadufen bir dili anadili olarak konuşur.

Hayatımızın ilk yıllarında bize söylenenleri yaparız genellikle. Doğru belletilenlerle yaşamımızı sürdürürüz. Edindiğimiz değerler sisteminin ışığında yaşamaya çalışırız.

Okumaya, öğrenmeye, sorgulamaya başladığımızda önceki öğrendiklerimizi açıklamaya çalışırız. Geçmişte yaşananları bugünkü bilgilerimizle değerlendirmeye başladığımızda o gün doğru sandıklarımızı bugünkü bilgilerimizle düzeltmeye çalışırız. Bunları yaparken tecrübelerimizi, öğrendiklerimizi kullanırız.

Yeni bir eser okurken, yeni bir yazar tanıdığımızda yaptaki konu bilinen bir olayı hatırlatıyorsa o durumla ilgili bilgilere başvururuz. Kitaptaki karakterler, yer, olaylar, zaman...herşey kurgu da olsa okurken gözümüzün önünden geçiyorsa, bir duygulanma yaratıyorsa, akıcı bir şekilde okurken esere gomuluyorsak yapittan etkileniriz. Başarılı buluruz.

" Edebi eserde amacım geçmişte yaşanan bilgileri ortaya çıkarmak ve bunun önemini belirtmek değildir."der Gürsel Korat. Alinti(Anlatı Uzerine-Hayati Yeniden Kurmak kitabından-Livera Yayınevi)

Ama böyle bir amaç güdülmemisse de okuyucu 1915-Ermeni Tehciri'ni hatırlar. Hatırlamayan var mı acaba?

-Dogduğun, büyüdüğün bir yerde kokeninden dolayı kendini emniyette hissetmemek ne korkunç bir şey!

-Nazi dönemindeki sürgünler, ölümlerin etkilemediği kimse yoktur sanırım.

-Unutkan Ayna'da yazar, herşeyin kurgu olduğunu söylüyor; ama benzerlerinin yaşanmış olduğu duyuyoruz, biliyoruz.

-Butun dünyada azinliklar zarar görür, mağdur olur. Keske oyle olmasa!

-Yabancı bir ülkeye gittiğimde dilini ve kültürünü bilsem bile kendimi Türkiye'deki gibi rahat hissedemem.

-Gursel Korat'in Unutkan Ayna'sini bu duygularla okudum.

-Bir gün herkesin birbiriyle barış ve kardeşlik içinde yaşaması dileğiyle!

(İnsan onuruna dokunulamaz. Alman Anayasa'sinin ilk maddesi.)

Not: İnsan Hakları Bildirgesi gerçekten uygulanıyor mu?

Bu eseri ve bu yazarı bize tanıttığı için Tülay çok teşekkür ediyorum.

Rezan Turhan

Daha önce, adını duymadığım yazara geç kaldığım için çok üzülüğümü söyleyerek başlamak istiyorum. Üstelik hemşerim. Roman da zaman adı geçen Nar Kasabası da beni romana bağlayan konulardan biriydi. Ailece on yıl kaldığımız Nevşehir de ben beş yılımı bu Nar kasabasının da öğretmenlik yaparak geçirmiştım. İnsanın bir kez eline aldıktan sonra bırakamayacağı romanlardan biri diye düşünüyorum biraz da duygularımın etkisinde kalarak.

Roman çok boyutlu ve değerlendirmek için pek çok konular var. Ben bunlardan önemli gördüğüm bir iki konuya değineceğim.

- Roman 12 Haziran 1915 (Bu yıl Osmanlı döneminde Ermenilere uygulanan ve tehcir yıllarıdır) yılında cumartesi başlayan ve 22 Haziran Salı günü gece 12.00 da biten, Nevşehir de geçen on günlük bir zaman dilimini anlatmaktadır.

- Yazar bu on günlük süreci saat ve konu başlıkları ile hem ayrıntılı hem birbirine bağlayarak ve sürükleyici bir anlatmıştır.

- Yazar ile ilgili hazırlanan tezler ve yapılan konuşmalar zaman ve mekanının öne çıktığını görüyoruz

- Günümüzde Dünyanın yaşadığı göçler ve tehcir konusunu yazarında belirttiği gibi “biz” penceresinden bakmadan anlatması, konuya, olaylara yaklaşması oldukça önemli bir bakış açısı idi.

- Berber Memet’in demirci Kırkor ile dostluklarının, dayanışmalarının insanı öne çıkaran bir dille belirtmesi bu “biz” penceresine bakışın güzel örneklerinden biri idi.

- Kadına bakış açısı, romanda öne çıkan bir anlatı ile kadının edilgin değil etkin bir kişilik sergileniyor.

- Sayfa 290 da Zabel’in söyledikleri bu konuyu özetliyor “Hangi kadın, yanında kocası varken bir erkeğe aynı şeyi yapar? Yeni bir dünya kuralıyız, çocuklarımız bize öğretilen kadınlığı ve erkekliği bilmeden büyümeli.” (Ayrıca diğer kadınlar da olaylara etkin bir şekilde katılıyorlardı.)

- Roman “Unutkan Ayna” adını; Çoban Muharrem ile fotoğrafçı Dikran arasında geçen bir konuşmadan alır; “Seni çektiğim şu makinenin içinde ayna var, göz açıp kapayıncaya kadar seni görüyor ve içinde unutuyor. (...) De ki aynaya bakmışız, orada resmimiz kalmış! Unutmuş ayna bizi. İşte ben o aynadaki resmi alıyorum. Bunları leğene koyuyorum ve Allah'ın işine bak ki, aynada unutulmuş o resim kâğıda çıkıyor.”

Öncelikle kitabı seçen Tülay arkadaşına çok teşekkürler. Mustafa Bey bizlere bu ortamı sağladığınız için iyi ki varsınız diyorum.

mustafa sütlaş

sevgili tülay’ın seçtiği ve benim ilk kez bir romanını okuduğum gürsel korat’ın “unutkan ayna”sı bana neden bu yazarı ilk kez okuduğumu sorgulattı. bu sorgulamada ele aldığı konunun da etkisi vardı kuşkusuz: bu toplumun sadece ermenilerinin değil, öncelikle “insan”ı bir varlık olarak gören herkesin “büyük acı”, olarak kabul ettiği, ermenicesini söylersek “meds yeghern” yani anadolu ermenilerinin başlarına gelen “büyük felâket”i anlatan bu romanı okuyunca, bunu daha çok ve derin okumam gerektiğini düşündüm.

bu süreçte ilk irdelediğim şey de bu konunun nasıl bir kurgu metin ya da roman halinde anlatılabildiği oldu.

evet, bu romanda anlatılan öncelikle tekil bir “olay”dır; ama aynı zamanda da bir “olgu”nun bir örneğidir de. yani bunun temel özelliği zamandan ve mekândan bağımsız olarak bir “vakıa”, bir “yaşanmışlık” olarak anlatılmasıdır ve bu gerçek olaydan da söz edilmesini gerektirmektedir.

bu nokta da okuduğumuz uluses’in de etkisiyle biraz “bloom”luk yapmak istiyorum. çünkü romana gelene kadar bu tür konuların nasıl ele alındığının bilinmesi gerekir.

kanımca böyle bir olayı ve olguyu en az üç farklı biçimde anlatmamız mümkündür.

ilki bunu yaşayan biri ya da tanığı, veya yaşayan ya da tanıklarından birinci elden dinleyen biri olarak anlatabiliriz. bu durumda öncelikle olayın ne tarafında durduğumuz ve nasıl etkilendiğimiz önemlidir. özünde tekil bir durumdur söz ettiğimiz durum ve bundan olumlu ya da olumsuz, ama

her hâlükârda çok etkilendiğimiz için onu anlatmak isteriz.

amacımız bizim dışımızda birilerinin de bu olayı bilmesidir. biçimi de “anı”, ya da “anlatı” olarak karşımıza çıkar. bu türe dair pek çok örnek görmüş, okumuş, belki de yazmışızdır. anlatıcı bu olayı, konunun değişik boyut, biçim ve özellikleriyle birlikte, kendisini ya da başkalarını duygusal / ruhsal ya da gerçeklik / somutluk olarak etkileyen yanlarıyla ve varsa sonuçlarını da işaret eder ve bazen bir tutum almayı da içeren bir bilgi, bir ders vererek dinleyenlerine okuyanlarına sunar.

ikincisi adına “tarihçi” denilen ve özünde “bilim insanları” olması gereken -çünkü tarih bir bilimdir- kişilerin bu olayı anlatmalarındır. burada olay, başka benzerleri, oluş ve ortaya çıkış koşulları, özellikleri, etki ve sonuçlarıyla birlikte bilimin ölçü ve ölçütleriyle birlikte irdelenir, özgünlükleri, farklılıkları, sonuçları ortaya bilimsel bulgulara ve çok sayıda kişinin tanıklığı, yazılı belgeler ve kayıtlara bakılarak konulur. burada azami özen gerçekliğin tüm özellikleri ya da farklı yanlarının ortaya konulmasıdır kuşkusuz.

öte yandan bu işi yapanların bir tarihe bakış biçimleri, sahip oldukları ideolojileri ve dünya görüşleri vardır. bazıları da bu işi birileri için ve onların bakış açılarıyla yaparlar ve bulduklarını onların çıkar ya da yararları temelinde anlatırlar. buna en genel anlamıyla “tarih” deriz.

kimin açısından bakıldığına göre, “resmi”, “öznel”, ya da yaklaşımını belirleyen siyasi seçimine göre “politik/siyasi” nitelikli olabilir bu anlatılanlar. örneklerini bizzat yaşadığımız için çok iyi bilineceği üzere her birinde gerçeklerin bazı bölümleri, saklanır, başka biçimlere dönüştürülür ya da abartılır, aktörleri öne çıkarılır ya da geri itilir veya hiç gösterilmez, gözardı edilir. bunu bazen ilk biçim çerçevesinde olayı anlatanlar yani “anı” yazarlar da yaparlar ama onlar birey oldukları ve anlattıklarının gerçekliği ancak bunun bir hukuksal sürece karşılık gelmediği sürece öznel olarak yorumlanır, ancak bir hak arama sürecinde ikincil, üçüncül tanıklara, ya da kayıtlara dayanarak doğrulanır. ama “tarihçi”lerin sorumluluğu, nasıl “tarihçi” olduklarıyla sınırlıdır. yapmaları gereken de baktıkları belgeleri, düşüncelerini dayandırdıkları kanıtlarını, bilimsel ortamlarda ortaya koymalı ve tartışmalı ve sonucunda da herkes kendine göre farklı bir tutum alarak bu bilgileri paylaşmalıydılar. bunun ardından başka tarihçiler de ortaya çıkar ve başka yanlarını da göstererek veya destekleyerek olayın tüm boyutlarıyla görülmesini sağlarlar. gerçek tarih de böyle oluşur, böyle ortaya çıkar. kuşkusuz tarihçilerin elinde hem birincil anlatılar (anılar), hem de şimdi söz edeceğim üçüncü kesimin anlatıları da vardır.

üçüncü kesim, “yazar”lar, daha doğrudan bir deyişle, edebiyatçılar, yani romancılar, hikâyeciler, şairler ya da “kurgu” yazarlardır. bunlar anlattıkları olayı “gerçekliğiyle” sınırlı olarak kaleme almazlar. onlar, çeşitli gerçeklerden yola çıkarak “hakikât”ı ortaya koymak isterler. ele aldıkları olayı aslında belki de kendileri uydurmuşlardır. kuşkusuz bunu somut bir “olgu”ya dayandırdıkları da olur, ama anlatımları da ele aldıkları yapıtın yani yazdıklarının kendi iç unsurlarına göre şekillenir ve bunlar temel olarak edebiyatın, hikâyenin, şiirin kuralları ile irdelenir. başarıları da bu anlamda anlatılarını “nasıl” yaptıkları, sundukları, kurguladıkları ve etkilerinin de okurun nezdinde ne olduğu ile irdelenerek değerlendirilir. bu değerlendirmede kuşkusuz birinci unsur da bu anlatıyı okumak ya da izlemekten kaynaklanan “estetik haz”dır. sonra bu metinde kullanılan temel öğelerin, bu türün tüm örneklerinde olanlara benzer olması, biçimlerinin buna uygun olması, merak unsuru, bireysel yaratıcılık, eşsizlik, iç tutarlılık, sahicilik, inandırıcılık, hayal gücü, okurda uyandırdığı temel duyguların neler olduğu ve bunların derecesi vb. unsurlar ile ele alınarak bir değerlendirmeye konu olabilir. böylelikle benzerlerinin arasında farklılığını ortaya koyarak öne çıkabilir, ya da varsa onların düzeyine çıkarılarak onlarla birlikte anılabilir, ya da ayrıksılıkları, özgünlükleri ortaya konulur, ve sonunda edebi anlamda bir “kanon”a dahil edilirler. böylelikle de hem edebi, hem de toplumsal belleğe eklenirler ya da kütüphanelerde unutulur giderler.

gürsel korat, kendi deyişiyle “boynumun borcu olan bir ödevi yerine getirmek” amacıyla,

ermeni soykırımını ya da tehcirini (kendisi bu konuda bir saptama ifade etmiyor) gerçek bir şehirde geçen bir “tehcir ve katliam” olayını anlatıyor. tarihsel olarak o şehirde olan bitenlerin gerçekten olup olmadığına ilişkin kanıtları ortaya koyarak yapmıyor bunu. seçtiği kahramanlar üzerinden -ki bu kahramanların gerçekte kimler olduğu, hattâ birilerini kast edip etmediğini de bazı benzerlikler akla gelse de bunu okura aktarmıyor- ama bence roman türünün genel sınırları çerçevesinde akıcı, anlaşılır bir dille etkileyici bir biçimde anlatmayı yeğliyor. üstelik metin içinde hiçbir noktada bir boşluk bırakmadan, teknik bakımdan mükemmele yakın bir şekilde, ağırlığı da roman kişilerinin aralarındaki diyaloglara dayandırarak, bazen bir sinematografik kurgu çerçevesinde yapıyor. kullandığı en temel unsur ise “ayna metaforu”. aynanın bize neleri, nasıl gösterdiği, neleri göstermediği sorusundan yola çıkarak, bunu aslında bir “ölü” ânın anlatısı olan “fotoğraf”tan, hattâ onun negatifi de bir unsur olarak kurgusuna ekleyerek bize bir hikâye anlatıyor.

güzel, etkili, inandırıcı, duygulandırıcı, merak ettirici unsurları yoğun olarak kullanmış, akıcı, anlaşılır bir şekilde yapmış. okurla kurduğu ilişki, kurgusu, kronolojik düz bir çizgide olsa da ele alıp anlatmaya çalıştığı evreninin farklı yerlerini gerektiği kadarıyla ve anlatısındaki önemine oranla ayrıntılarıyla ortaya koymuş. gerçekten yaşadığını düşünebileceğimiz, çok iyi biçimde ve her yanlarıyla ele alınmış birkaç temel karakter yanında, bize göstermek istediklerini görmemizi sağlayacak daha az özelliğe sahip roman tiplerini de buna ekleyerek, hikâyesini kuruyor. bu karakter ve tiplerin büyük çelişkileri yok, içsel çatışmaları ve bunların nedenleri çok belirli değil, içinde buldukları hâllere dair derinlikli değerlendirmeler ise yok denecek kadar az. bu nedenle bir romandan çok bir film senaryosu okur gibi, bazen de o filmi gerçekten izler gibi okuyoruz. herşeyi gören ve önceden bilen anlatıcısını ara sıra, çok da abartmadan okurla da hemhâl edip konuşturmuş üstelik de ve kendisini doğrulamasını da istiyor. dahası olayın geçtiği coğrafya ve mekânları da adeta birer roman kahramanı gibi ayrıntılarıyla renkli biçimde ve bizleri o günlere götürecektir şekilde ortaya koymuş. anlattığı ya da gösterdiği hikâye ile de bu olguya nasıl yaklaştığını yine bir şeyleri empoze etmeden dile getirmiş.

peki bu romanı okuyup bitirdiğimiz zaman, okuduklarımızdan yola çıkarak daha önce yaşamadığımız bir yüzleşmeyi yaşıyor muyuz? “anı”, “tarih” ve “kurgu” olsun böyle bir olgudan yola çıkarak bize ulaşan her anlatının değerlendirmesindeki gerçek ölçü bende insanî bağlamda yaşanan bu durumdur. kuşkusuz bunu ise ancak okuyan kişinin “insan”lığı kadar, bir “insan” olarak gerek geçmişte yaşanana, gerekse şimdi hâlen olana yönelik olarak ortaya koyduğu tutuma bakarak karar verilebilir, dahası bu herkesin kendi içinde yaşayacağı bir durumdur. dolayısıyla da romanın etkisi bununla sınırlıdır. dolayısıyla bu soruyu herkes kendisine sormalı, bu anlatılandan yola çıkarak bir şeylerle, kendisiyle, kendi yaptıkları ya da yapmadıklarıyla yüzleşip yüzlemediğini kendi içinde sorgulamalı, sonra da romanın etkisine dair bir yargıya varmalıdır. burada unutulmaması gereken nokta ise, anlatılan hikâyede olan bitenin yani “hakikât”ın kâbulü kadar, buna benzer durumlarda o kişinin nasıl tutum aldığıyla da ilgili olacaktır.

içimizdeki “miralay ziya”, “kolağası hurşit”, “kaymakam vekili binbaşı fuat hilmi”, “şadiye”, “çerçi bogos”tan hangisinin bu tür durumlarda ortaya çıkacağı ve onların tutum ve davranışlarını göstereceğimizi, onlardan hangisini benimsediğimizi, hangi durumda onlar gibi davrandığımızı düşündüğümüzde bunun kararını verebiliriz.

unutkan ayna, içerdiği edebi unsurlar bakımından ona “roman” denmesine yol açsa da benim için böyle bir durumu yaşamama neden olmadı. sevgili tülây’a bu yazarı bana tanıttığı için teşekkür ediyorum.